

SCHELLEN IN DE GESCHIEDENIS EN KUNST VAN EGYPTE EN DE SOEDAN. (deel 3*)

C.J.H.M. Tax

Shells in Egyptian and Sudanese history and art (part 3)*

Cowries were imitated in gold, silver and electrum (an alloy of gold and silver) and richly decorated with precious stones in very complex designs, or miniaturized for use as amulets in the necklaces of royal and noble women. The type survived into the Eighteenth Dynasty (1567-1318 BC), at which time earrings of shell were also being manufactured. A tomb from the first half of the Twenty-second Dynasty (945-715 SC) again yielded gold cowrie-beads after a break of approximately one thousand years and cowries remained in vogue under the Kushite kings of Napata and Meroe, at least until the beginning of the Christian Era.

4. Tweede Tussenperiode (1786-1567 v.Chr.) en Nieuwe Rijk (1567-1085 v.Chr.).

Uit de Tweede Tussenperiode dateren oorkingen van zil-verdraad, verguld en puur koper, albast en schelp, die gevonden werden in graven te Qâw el-Kebir, Mostageda en el-Balâbish in Boven-Egypte. In deze graven werden in de meeste gevallen skeletten van vrouwen aange-troffen, die mogelijk van Nubische afkomst waren. Ook in een graf (S 552) te Semna in Nubië werden 12 uit schelpen vervaardigde ronde oorkingen gevonden naast voorbeelden van kornalijn. Deze ringen hebben een doorsnede van 1.7-3.4 cm en een uitsparing waardoor de sieraden aan de oorlel konden worden bevestigd (afb.8). Het graf, dat reeds in de Oudheid werd verstoord, da-teert vermoedelijk uit het midden van de Achttiende Dynastie.

Tijdens de Achttiende Dynastie (1567-1318 v.Chr.) ble-ven de hangers in de vorm van een oesterschelp popu-lair. In het graf van drie prinsessen, vrouwen van Tuth-mosis III (1504-1447 v.Chr.), werden één gouden en één zilveren exemplaar gevonden. Schelpen, naast Hathorkoppen, udjat-ogen en een hartvormig amulet, werden ook aangetroffen in de zogeheten gouden tombe in het Dal der Koningen in Thebe-West. Onder de vele sieraden die teruggevonden werden in het graf van Tutanchamun (1358-1349 v.Chr.) bevond zich ook één paar oorkingen, dat voorzien was van hangers in de vorm van schelpen, die afgewisseld werden door vazen. Net als tijdens de prehistorie en het Oude Rijk inspireer-den schelpen tijdens het Nieuwe Rijk de makers van gebruiksvoorwerpen. Uit de regeringstijd van Amen-hotep III (1413-1377 v.Chr.) dateert een houten lepel met een steel in de vorm van een wilde hond, die met zijn voorpoten en muil de klep van een tweekleppige vasthoudt, die de kom van de lepel vormt. Soortgelijke lepels worden bewaard in Londen (British Museum), Hannover (Kestner-Museum) en Parijs (Louvre). Een vergelijkbare schelpvorm werd in dezelfde tijd ook ge-bruikt voor albasten vaatwerk.

5. Late Tijd (1085-330 v.Chr.).

Bij opgravingen, die in 1942 door de Egyptische Dienst van Oudheden werden verricht te Memphis nabij het

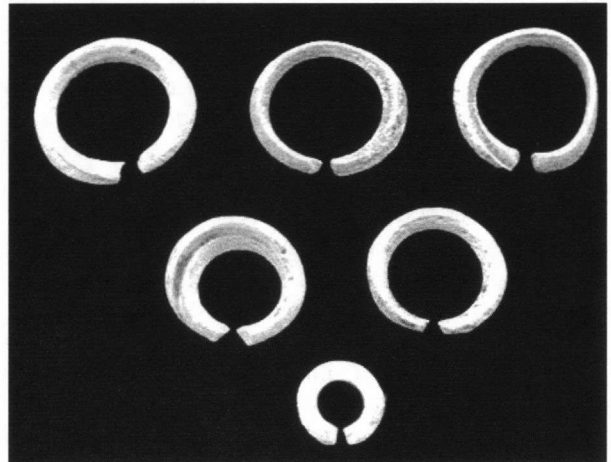

Fig. 8. Oorkingen, ø 1.7-3.4 cm; Semna (Nubië), Dynastie XVIII (1567-1318 v.Chr.). Boston, Museum of Fine Arts.

kolossale liggende beeld van Ramses II, in het gebied dat bekend staat als Kôm el-Fakhri, werden enige gra-ven ontdekt van hoge ambtenaren van de Tweeëntwin-tigste Dynastie (945-715 v.Chr.). Eén van deze graven behoorde toe aan een hogepriester van Memphis ge-naamd Sheshonq, die op basis van inscripties in zijn tombe geïdentificeerd kon worden als een zoon van farao Sheshonq II (890-889 v.Chr.) en diens echtgenote Ker'am'. In het graf werden canopen, oesjebti's en sieraden gevonden, waaronder delen van een gordel, arm-banden, oorkingen, 22 gouden kaurischelpen en twee koppen van de godin Hathor. Het is niet bekend of de kauri-kralen oorspronkelijk deel hebben uitgemaakt van een gordel, zoals gebruikelijk was tijdens het Midden-rijk.

Gouden kauries werden ook nog vervaardigd tijdens de zevende eeuw v.Chr. in het Rijk van Napata in Nubië. Deze schelpen zijn korter dan het Egyptische type.

6. Meroïtische periode (circa 270 v.Chr.-350 n.Chr.).

In Nubië werd het Rijk van Napata, waarvan enige ko-ningen als Vijfentwintigste Dynastie (circa 760-656) over Egypte hadden geheerst, voortgezet als het konink-rijk van Meroë, dat standhield tot het midden van de vierde eeuw n.Chr. Tot de belangrijkste vondstcomplex-en uit deze tijd behoort de schat die gevonden werd in Pyramide N 6 in de noordelijke begraafplaats van Meroë, welke toebehoorde aan de Kandake (regerende koningin) Amanishakheto (laatste decennia eerste eeuw

v.Chr.). Deze schat omvatte een aantal gouden schildringen, bestaande uit een gouden ring waaraan door middel van een scharnier een ringplaat bevestigd was in de vorm van een aegis of halskraag. Eén van deze ringen is versierd met een buste van de god Sebiumeker met dubbele kroon, geflankeerd door twee udjat-ogen, terwijl aan de onderrand tien eveneens gouden kauries zijn opgehangen (afb. 9). Een andere met kauries behangen schildring werd in 1912 door wetenschappers uit Oxford gevonden in graf 2782 te Faras. Deze met gevleugelde zonnescijf en udjat-ogen versierde ring dateert eveneens uit de overgang van de voorchristelijke naar de christelijke jaartelling.

Uit de Meroïtische tijd dateren ook 17 gouden sieraden, die in 1993 in een graf (D16.1) in de Wadi Terfowi in de Nubische Woestijn werden gevonden. Twee van deze sieraden hebben de vorm van afzonderlijke kleppen van een tweekleppige. De beide kleppen zijn spiegelbeeldig, maar ongelijk van formaat, zodat zij niet de delen van één enkele schelp verbeelden. Het grootste exemplaar heeft één opening in de umbo, het kleinere twee doorboringen ter weerszijden van de umbo. De sieraden waren verpakt in een lap stof, waarvan de ouderdom geschat werd op 2110 ± 40 jaren (circa 157-77 v.Chr.). Omdat het pakketje in de bovenlaag van het graf was verborgen, is het niet waarschijnlijk dat het deel uitmaakte van de oorspronkelijke bijzetting. Vermoedelijk is het de buit van een grafrover en stammen de sieraden uit één of meer graven uit de Napata-Meroë-periode. Hun ouderdom kan derhalve enige eeuwen verschillen van die van de doek waarin zij circa 100 v.Chr. gewikkeld werden.

Literatuur

- ALDRED, Cyril. *Juwelen van de farao's*, Haarlem, 1978 [Londen, 1971]
 ANDREWS, Carol. *Ancient Egyptian Jewelry*, New York, 1987
 CASTIGLIONE, Alfredo & Angelo, Jean VERCOUTTER. *Das Goldland der Pharaonen. Die Entdeckung von Berenike Pancrisia*, Mainz, 1998.

Fig. 9 Schildring, 3,7 x 3,7 cm, goud en glaspasta; Meroë, pyramide van Amanishakheto, laatste kwart 1ste eeuw v.Chr. München, Staatliche Sammlung Ägyptischer Kunst..

- EGGEBRACHT, Arna (Hrsg.) *Ägyptens Aufstieg zur Weltmacht*, Mainz am Rhein, 1987.
 MÜLLER, Hans Wolfgang & Eberhard THIEM. *Die Schätze der Pharaonen*, Augsburg, 1998.
 PRIESE, Karl-Heinz. *The Gold of Meroe*, New York & Mainz 1993.
 REEVES, Nicholas. *Toetanchamon. De Koning. Het graf. De schatten*, Haarlem, 1991.
 WILDUNG, Dietrich. *Sudan, Antike Königreiche am Nil*, München, 1996 [Paris 1996].
 WILKINSON, Alix. *Ancient Egyptian Jewellery*, London, 1985 [1971].

Adres van de auteur:
 Kempkeshoeve 55
 5262 NV Vught